

27.6.2025

Valtioneuvoston päätös Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen hakemukseen lisärahoituksesta vuodelle 2025

Asia

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on 10.4.2025 hakenut hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021), jäljempänä *rahoituslaki*, 11 §:ssä tarkoitettua lisärahoitusta riittävien peruspalveluiden turvaamiseen 106 miljoonaa euroa vuodelle 2025.

Valtiovarainministeriö on 29.4.2025 asettanut valmisteluryhmän käsittelemään Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen lisärahoitushakemusta. Valmisteluryhmän tehtävä on rahoituslain 11 ja 26 §:n mukaisesti arvioida Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen hakeman lisärahoituksen myöntämisen edellytyksiä sekä mahdollisesti tarvittavan lisärahoituksen määrää ja hyvinvointialueelle asetettavia ehtoja. Valmisteluryhmän toimikausi oli 28.4.2025–30.6.2025 ja sen muistio valmistui 17.6.2025.

Valmisteluryhmässä ministeriöt ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue eivät saavuttaneet yhteisymmärrystä hyvinvointialueen lisärahoituksen tarpeesta. Ministeriöt olivat yksimielisiä siitä, ettei alueella ole vuodelle 2025 oikeutta lisärahoitukseen.

Rahoituslain 26 §:n mukaan valtioneuvosto päättää lisärahoituksesta valtiovarainministeriön esityksestä, joka pohjautuu edellä mainittuun ministeriöiden ja hyvinvointialueen yhteiseen valmisteluun. Päätösesitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön sekä sisäministeriön kanssa.

Päätös

Valtioneuvosto on tänään yleisistunnossaan päättänyt hylätä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen hakemuksen lisärahoituksesta vuodelle 2025 rahoituslain 11 §:n perusteella, koska ei ole osoitettu, että rahoituksen taso vuonna 2025 vaarantaisi mainitussa pykälässä tarkoitettulla tavalla perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen alueella ottaen huomioon myös hyvinvointialueen edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät.

Perustelut

1. Sovellettava lainsäädäntö

Rahoituslain 11 §:n mukaan, jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen, hyvinvointialueella on oikeus saada rahoituslain 2–4 luvussa säädetyn lisäksi valtiolta rahoitusta se määrä, joka on tarpeen mainittujen sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi (*lisärahoitus*) ottaen huomioon hyvinvointialueen edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät. Lisärahoitusta koskevaan päätökseen voidaan ottaa palvelujen vaikuttavuutta, laatua, määrää tai järjestämisen tehokkuutta koskevia ehtoja. Lisärahoitus myönnetään valtion talousarvioon otettavasta määrärahasta.

Rahoituslain 26 §:ssä säädetään lisärahoituksen myöntämisestä. Valtiovarainministeriö asettaa lisärahoitusta koskevan päätöksen valmistelua varten valmisteluryhmän, johon valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö sekä asianomainen hyvinvointialue nimeävät edustajansa. Valmisteluryhmän tehtävänä on arvioida lisärahoituksen edellytyksiä, tarvittavan lisärahoituksen määrää sekä hyvinvointialueelle asetettavia ehtoja. Arviointi perustuu hyvinvointialueen taloutta ja toimintaa koskevan tiedon perusteella tehtyyn kokonaisarvioon.

Lisärahoitus on osa yksittäiselle hyvinvointialueelle kyseiselle varainhoitovuodelle maksettavaa yleiskatteellista rahoitusta ja lisärahoitus turvaa varainhoitovuoden rahoituksen tason siinä tilanteessa, jossa rahoitus ei muutoin olisi riittävä perusoikeuksien turvaamiseen kytkeytyvien palvelujen järjestämiseen. Lisärahoituksen myöntäminen liittyy siten nimenomaan kyseessä olevan varainhoitovuoden rahoituksen tason riittävyyden arviointiin. Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota myös alueen mahdollisuuksiin tehdä omia toimenpiteitä rahoituksen riittävyyden turvaamiseksi. Jos rahoituksen tason todetaan uhkaavan vaarantaa perusoikeuksiin liittyvien palvelujen järjestämisen alueella, liitetään alueelle myönnettävään lisärahoitukseen ehtoja, joilla palveluiden järjestäminen ja niihin tarvittava rahoitus jatkossa voidaan turvata.

Rahoituslain 11 §:n perustelujen (HE 241/2020 vp, s. 945) mukaan lisärahoituksen tarpeen arviointi perustuu hyvinvointialueen taloutta ja toimintaa koskevan tiedon perusteella tehtyyn kokonaisarvioon, jossa hyödynnetään hyvinvointialueiden ohjausprosessissa saatua tietoa sekä muuta ajantasaista tietoa hyvinvointialueen taloudesta ja toiminnasta. Arviointiperusteina ovat muun

muassa palveluiden saatavuuden toteutunut kehitys, arviot saatavuuden ongelmista ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksista toteuttaa taloutensa ja toimintansa muutoksia sekä hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne.

Lisärahoituksen tarpeen arvioinnissa tarvittavaa tietoa saadaan rahoituslain 11 §:n perustelujen (HE 241/2020 vp, s. 945) mukaan eri lähteistä. Arvioinnissa käytettäviä hyvinvointialueen lakisäätteisten tehtävien järjestämistä ja taloutta koskevia tietoja saadaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021), pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021) ja hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) perusteella ohjaus- ja neuvotteluprosesseissa sekä hyvinvointialueesta annetun lain perusteella hyvinvointialueiden toimittamista taloustiedoista (tilinpäätös-, osavuosikatsaus- ja kustannustiedot). Myös muuta hyvinvointialueiden talouden ja palvelujärjestelmän tilaa kuvaavaa, objektiivisesti arvioiden perusteltavissa olevaa tietoa, voidaan hyödyntää arvioinnissa.

Perustuslakivaliokunta (PeVL 17/2021 vp, s. 24, PeVL 15/2018 vp, s. 24) on pitänyt hyvinvointialueen oikeutta lisärahoitukseen merkityksellisenä suhteessa hyvinvointialueiden rahoitusperiaatteen toteutumiseen sekä valtion viimekätiseen velvollisuuteen turvata perusoikeuksien toteutuminen. Perustuslain mukaiseen perusoikeuksien toteuttamisveloitteeseen kuuluu valtion vastuu huolehtia siitä, että perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitetuilla alueilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään (PeVL 26/2017 vp, s. 22, ks. myös PeVL 10/2015 vp ja PeVL 37/2009 vp). Budjettirajoitteella ei voida rajoittaa lakisäätteisten palvelujen saatavuutta (PeVL 26/2017 vp, s. 22–22, ks. myös PeVL 20/2004 vp, PeVL 63/2014 vp, PeVL 19/2016 vp). Sosiaali- ja terveyspalveluissa rahoitusperiaatteen merkitystä korostaa perustuslain 19 §:n 3 momentin ja 22 §:n mukainen turvaamisvelvollisuus. Ratkaisevassa asemassa hyvinvointialueille osoitettujen tehtävien asianmukaisen hoitamisen turvaamisessa on nimenomaan valtion rahoituksen riittävyys ja sen oikea kohdentaminen (PeVL 15/2018 vp, s. 21). Hyvinvointialueen rahoituksen riittävyyden ja perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten oikeuksien turvaamisen kannalta merkityksellistä on, että lisärahoituksen saamiseen on edellytysten täytyessä oikeus, eikä myöntäminen riipu tältä osin valtioneuvoston harkinnasta (PeVL 17/2021 vp, s. 24).

Rahoituslain 11 §:n perusteissa (HE 241/2020 vp, s. 944–945) todetaan, että perustuslain mukainen rahoitusperiaate tässä yhteydessä viittaa erityisesti siihen, että voimavarojen on annettava mahdollisuudet saada lain mukaisesti perustellun tarpeen mukaisesti riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palvelut. Voimavarojen riittävyyttä tulee tällöin arvioida viime kädessä yksilöiden tarpeen, eikä keskimääräisen väestön perusteella.

Lisärahoituksen tarpeen arvioinnissa voidaan kuitenkin päätyä myös siihen, että alueen rahoituksen todetaan olevan riittävä. Rahoituslain 11 §:n perustelujen (s. 946) mukaan, jos olisi arvioitavissa, että esille tuodut ongelmat eivät johdu siitä, että hyvinvointialueen rahoituksen taso lähtökohtaisesti olisi liian alhainen, vaan hyvinvointialue pystyisi omilla päätöksillään turvaamaan palvelujen järjestämisen, hyvinvointialueita tulisi ohjata toteuttamaan valtion ja hyvinvointialueiden ohjaus- ja neuvotteluprosessissa todettuja hyvinvointialueilla toteutettavissa olevia kustannusten hallinnan kannalta välttämättömiä toimenpiteitä ja muita mahdollisia toimenpiteitä.

Koska rahoituslaissa säädettyjen lisärahoituksen myöntämisperusteiden mukaan lisärahoitus on tarkoitettu kuluvan vuoden palvelujen rahoituksen turvaamiseen, sitä ei myönnetä myöskään edellisten vuosien alijäämän kattamiseen. Jos hyvinvointialue ei saa katettua alijäämää hyvinvointialueesta annetun laissa säädettyssä määräajassa, valtiovarainministeriö voi laissa säädettyjen edellytysten täytyessä käynnistää arviointimenettelyn.

Oikeuskanslerin päätöksessä 23.4.2025 hyvinvointialueiden talousnormiston ja järjestämisvastuuta määrittävän lainsäädännön välisestä ristiriidasta (OKV/3069/10/2024) todetaan (s. 25 ja 28) lainsäädännön perusteella olevan selvää, että lisärahoitus on selkeästi tarkoitettu ensisijaiseksi menettelyksi tilanteessa, jossa rahoituksen taso vaarantaa palveluiden järjestämisen perusoikeuksien toteuttamisen turvaavalla tavalla ja lisärahoituksen hakeminen on alueen ensisijainen keino rahoituksen riittävyyden vaarantaessa perustuslaissa ja laissa edellytetyt palvelut. Oikeuskansleri toteaa päätöksessä (s. 25–26), että yleisellä tasolla valtion velvollisuus on huolehtia siitä, että hyvinvointialueille annettava rahoitus on riittävää, ja hyvinvointialueiden velvollisuus on huolehtia siitä, että palveluja ei jätetä järjestämättä. Ei voida kuitenkaan välttyä siltä, että hyvinvointialueiden voi olla välttämätöntä priorisoida ja karsia joidenkin palvelujen osalta joitakin toimintoja siltä osin kuin lainsäädäntö jättää palveluiden järjestäjälle harkintavaltaa. Epäselvässä tilanteessa hyvinvointialueen on lisärahoitusta hakiessaan selvittäessään hakemuksensa perusteita pyrittävä osoittamaan, mitä sellaisia keinoja alueella käytännössä olisi käytettävissään taloutensa tasapainottamiseksi ja alijäämänsä kattamiseksi, jotka eivät vaaranna perusoikeuksia. Toisaalta valtioneuvoston päättäessä asiasta on asiaa valmistelevalle ministeriöllä selvittämisvelvollisuus ja päätöksen osalta perusteluvelvollisuus.

2. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen lisärahoituksen edellytysten arviointi valmisteluryhmässä

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on hakenut valtiolta lisärahoituksena riittävien peruspalveluiden turvaamiseen 106 miljoonaa euroa vuodelle 2025.

Lisärahoitushakemuksen mukaan kertyneen alijäämän kattaminen (tilinpäätös 2023, tilinpäätös 2024 ja talousarvio 2025 yhteensä noin 130 milj. euroa) hyvinvointialueen palvelutuotannosta vuoden 2026 loppuun mennessä vaarantaisi alueella perustulaisissa edellytetyt riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Rahoituksen nykytasolla ei ole alueen mukaan mahdollista tuottaa lakisääteisen palvelutason mukaisia palveluja riittävässä laajuudessa saatavuus, saavutettavuus ja palvelujen yhdenvertaisuus toteuttaen.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on todennut lisärahoituksen tarpeen taustalla olevan erityisesti hyvinvointialueiden rahoitusmallin, joka ei alueen mukaan kohdenna alueelle riittävästi rahoitusta väestön tarpeita vastaavasti. Alue on hakenut oikaisua vuoden 2025 rahoituspäätökseen, mutta valtiovarainministeriö on hylännyt oikaisuvaatimuksen 30.5.2025. Aluehallitus on päättänyt 17.6.2025 valittaa päätöksestä hallinto-oikeuteen. Lisäksi hakemuksessa mainitaan perusteluina lisärahoitukselle alueen väestömäärän väheneminen, kunnilta siirtynyt palveluvelka, toimitilojen vuokratustannukset, uuden vammaispalvelulain aiheuttamat kustannukset sekä eräitä pelastustoimen kustannuksiin vaikuttaneita tekijöitä. Hakemuksessa esitellään alueen taloudellinen tilanne sekä toimet, joilla tilannetta on pyritty korjaamaan. Hyvinvointialue jatkaa uudistus-, tuottavuus- ja vaikuttavuusohjelman (UTV2-ohjelma) toimeenpanoa ja arvioi pystyvänsä saavuttamaan UTV2-ohjelmalla vuonna 2025 yhteensä 16 296 286 euron säästöt ja vuonna 2026 yhteensä 26 111 274 euron säästöt.

Valmisteluryhmä arvioi vuodelle 2025 haetun lisärahoituksen edellytyksiä. Arviointiperusteina olivat rahoituslain esitöiden mukaisesti muun muassa palveluiden saatavuuden toteutunut kehitys, arviot saatavuuden ongelmista ja alueen mahdollisuuksista toteuttaa taloutensa ja toimintansa muutoksia sekä hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne.

Valmisteluryhmä tarkasteli Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen palvelujen järjestämistä toiminta- ja taloustietojen perusteella hyödyntäen sosiaali- ja terveydenhuollon osalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Valtiokonttorin tietopohjaa, THL:n tekemää arviointia, valvontaviranomaisten selvityksiä ja päätöksiä sekä alueen toimittamaa selvitystä. Pelastustoimen osalta hyödynnettiin lisäksi pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto PRONTO:n tietopohjaa, sisäministeriön tekemiä vuosittaisia selvityksiä, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston asiantuntija-arvioita ja viimeisimmän valvontakäynnin muistiota sekä hyvinvointialueen vuosittaisia selvityksiä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen

Valmisteluryhmän mukaan Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on järjestänyt **terveyspalvelut** vuonna 2025 varsin kattavasti, eikä riittävien terveyspalveluiden

antaminen näyttäisi vaarantuneen. Hoitoon pääsy eli palveluiden saatavuus on toteutunut sekä perusterveydenhuollossa että erikoissairaanhoidossa varsin hyvin. Perustasolla pääsy lääkärin ja hoitajan vastaanotolle ja suun terveydenhuoltoon toteutuu hyvin voimassa olevaan hoitotakuun enimmäisaikoihin nähden. Erikoissairaanhoidossa on kiireettömän hoitotakuun enimmäisajan ylittäneiden potilaiden osuus kansallisesti verrattuna matala ja saatavuus toteutuu sekä kokonaisuutena että erikoisaloittain hyvin. Myös lasten ja nuorten psykiatrian palveluiden saatavuus on muuta maata parempi. Kuitenkin erityisesti käsikirurgiassa ja ortopediassa hoitoon pääsyn enimmäisajat ylittyvät ja alue on Valviran seurannassa osana erikoissairaanhoidon kiireettömään hoitoon pääsyn valvontaa.

Alueen palveluverkko (sote-keskukset, sote-asetat ja sote-pisteet) vaikuttaa perusteettoman tiheältä sekä avopalveluissa että hajallaan sijaitsevien vuodeosastojen näkökulmasta. Ympäri vuorokautisen osastohoidon kokoaminen suurempiin yksiköihin tai osittainen keskittäminen keskussairaalan yhteyteen toisi todennäköisesti tehokkuutta henkilöstöresurssin ja tukipalveluiden käytössä ja olisi myös taloudellisesti järkevää sekä saattaisi osaltaan taata yhdenvertaista hoitoa ja vastata väestön palvelutarpeisiin. Viikonlopun kiirevastaanottoa on keskitetty jo Seinäjoelle. Käyntitilastojen perusteella tulisi edelleen tarkastella myös muun virka-ajan ulkopuolisen kiirevastaanoton todellista tarvetta alueella ja siihen liittyvää palveluverkkoa.

Valmisteluryhmän yhteenvetona on todettavissa, että terveystalouden riittävässä toteutumisessa ei ole havaittavissa puutteita, vaan monet palvelut ovat toteutuneet jopa maan keskiarvoa paremmin. Alueella on tehty paljon toiminnallisia kehittämistoimenpiteitä, mutta palvelurakennetta tai palveluverkkoa ei ole kevennetty riittävästi, mikä tuo tehottomuutta ja todennäköisesti lisää kustannuksia.

Valmisteluryhmän mukaan **iäkkäiden sosiaalihuollon palvelut** vastaavat alueella asiakkaiden tarpeisiin hyvin eikä käytettävissä olleiden tietojen perusteella ole nähtävissä viitteitä siitä, että asiakkaiden palvelut olisivat vaarantuneet. Palvelujen peittävyys iäkkäiden palveluissa on yli maan keskitason. Peittävyys on kuitenkin kääntynyt laskuun. Kotihoidon peittävyys on keskimääräistä korkeampi. Säännöllistä kotihoitoa saa suhteellisesti yhä harvempi ikääntynyt, ja se painottuu paljon palveluja tarvitseviin. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen peittävyys on keskimääräistä korkeampi ja vastaavasti yhteisöllisen asumisen osuus on erittäin matala. Etelä-Pohjanmaan iäkkäiden palvelujen kustannukset ovat kasvaneet muuta maata nopeammin vuodesta 2017 lähtien. Alueen 75 vuotta täyttäneeseen väestöön suhteutetut ikääntyneiden palvelujen nettokäyttökustannukset ylittävät selvästi maan keskiarvon. Kuitenkin tarvevakioidut kustannukset ylittävät maan keskiarvon vain

1,5 prosentilla. Alueella on käytettävissään useita keinoja iäkkäiden palvelujen kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue näyttää suoriutuneen **työikäisten ja vammaisten henkilöiden sosiaalipalvelujen** järjestämisen tehtävässä jopa hieman keskimääräistä paremmin. Merkkejä palvelujen vaarantumisesta ei ole käytettävissä olleiden tietojen perusteella nähtävissä. Hyvinvointialue on tuonut lisärahoituksen perusteena esille vuoden 2025 alusta voimaan tulleen vammaispalvelulain, mutta asian käsittelyssä tarkentanut, että arvio kustannusten kasvusta perustuu pidemmälle aikavälille, ei niinkään tähän vuoteen, jota lisärahoitushakemus koskee. Lakiin sisältyy kolmen vuoden siirtymäaika vuoden 2028 alkuun.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on suoriutunut valmisteluryhmä arvion mukaan **lasten, nuorten ja perheiden palvelujen** järjestämisen tehtävässä jopa hieman keskimääräistä paremmin eikä merkkejä palvelujen vaarantumisesta ole käytettävissä olleiden tietojen perusteella nähtävissä.

Lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen käytetyt resurssit ovat turvanneet palvelujen saatavuutta jopa keskitasoa paremmin. Hakemuksessa todetaan, että kunnilta siirtyi palveluvelkaa, mutta näyttää siltä, että hyvinvointialue on pystynyt parantamaan palveluita aiempaan palveluiden järjestämiseen nähden. Lastensuojelun tilanne on parantunut: lastensuojeluilmoitusten määrän nousu on taittunut ja henkilöstötilanne on kohentunut. Matalan kynnyksen palvelut eivät silti ole vielä riittävästi siirtäneet painopistettä kevyempiin palveluihin. Lastensuojelun määräaikojen toteutumisessa ei myöskään joiltain osin täytetä lainsäädännön velvoitteita, vaikka määrääjat toteutuvatkin paremmin kuin maassa keskimäärin.

Neuvolapalveluissa käyntikerrat ylittävät maan keskiarvon ja asiakkaat ovat olleet Etelä-Pohjanmaalla tyytyväisempiä neuvolapalveluihin kuin maassa keskimäärin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tilanne näyttää pääsääntöisesti hyvältä, ja palvelut pystytään tarjoamaan lähes yhdenvertaisesti, vaikka ihan kaikkia lakisääteisiä terveystarkastuksia ei ole pystytty toteuttamaan. Psykiatriset palvelut painottuvat erikoissairaanhoidon, mikä viittaa perustason ja ennaltaehkäisevien mielenterveyspalvelujen puutteisiin. Lainsäädännön velvoitteet alitetaan koulupsykologien oppilasmaitoituksessa, mistä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on antanut alueelle huomautuksen. Kyse on ensisijaisesti sellaisesta psykologien saatavuuden ongelmasta, joka ei olisi lisärahoituksella korjattavissa.

Pelastustoimen järjestäminen

Valmisteluryhmä arvioi myös pelastustoimen palvelujen toteutumista alueella. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on järjestänyt pelastuspalvelut vuonna 2025 varsin kattavasti eikä riittävien pelastuspalveluiden antaminen vaikuta vaarantuneen. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastossa ei ole käynnissä olevia korjausmääräyksiä koskien Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen pelastustoimen palveluita.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen pelastustoimen nettokustannukset ovat vuoden 2025 talousarvion mukaan 129 euroa asukasta kohti. Koko maan keskiarvo on 104 euroa asukasta kohti, joten Etelä-Pohjanmaan pelastustoimen nettokustannukset ovat asukasta kohti 25 euroa keskimääräistä tasoa korkeammat. Keskimääräistä korkeammat kustannukset selittyvät osittain korkeammalla pelastustoimen riskitasolla. Esimerkiksi riskiluokan II ruutuja on kahdeksanneksi eniten, riskiluokan III ruutuja kuudenneksi eniten. Tämä osaltaan vaikuttaa alueen saamaan laskennalliseen ja pääosin tarveperusteiseen rahoitukseen.

Alueen pelastuspalveluiden kustannukset ovat nousseet 14 prosenttia vuonna 2023 vuodesta 2022 ja noin yhdeksän prosenttia vuonna 2024. Nettokustannusten kasvua selittää erityisesti henkilöstön palkkauskustannusten nousu. Lisäksi nousua selittää vuokrien indeksikorotus, pelastustoimen osalta nousseet vyörytyskulut ja inflaation vaikutus yleiseen kustannustasoon. Vuonna 2025 Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen pelastustoimelle aiheutuu eräitä kustannuksia palveluiden saattamisesta lakisääteiselle tasolle, mutta nämä ovat kuitenkin vähäisiä suhteessa alueen budjettiin. Alueen päätöksenteon piirissä olevia sopeuttamismahdollisuuksia ovat esimerkiksi palokuntasopimukset sekä varallaolo- ja hälytyskorvausratkaisut. Palokuntasopimusten ja varallaolokorvausten kustannuskokonaisuutta tulisi tarkastella kriittisesti ottaen huomioon alueen rahoituskehyykset. Tarkastelussa tulee huomioida kokonaisvaltaisesti pelastustoimen palveluiden riittävä tuottaminen sekä alueellisen yhteistyön luomat mahdollisuudet.

Hyvinvointialueen taloudellinen tilanne vuonna 2025

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen talous on ollut selvästi alijäämäinen tilikausina 2023 ja 2024, ja alueelle on kertynyt alijäämää noin 106 miljoonaa euroa. Myös alueen alkuperäinen talousarvio vuodelle 2025 oli noin 27,3 miljoonaa euroa alijäämäinen. Aluevaltuuston toukokuussa tekemien päätösten perusteella uudistusohjelman mukaisilla toimilla haetaan vuodelle 2025 noin 13,7 miljoonan euron säästöjä. Alueen arvio koko vuoden alijäämästä toimenpiteiden

jälkeen on noin 13 miljoonaa euroa. Tämä vastaa noin 1,3 prosenttia vuonna 2025 alueelle maksettavasta valtion rahoituksesta.

Valmisteluryhmä arvioi, että hyvinvointialueen maksuvalmius on vuonna 2025 turvattu, mutta tämä vaatii turvautumista lyhytaikaiseen rahoitukseen vuoden 2025 aikana. Hyvinvointialueella on käytössään 20 miljoonan euron sekkitalilimiitti, jonka lisäksi alueella on aluevaltuuston myöntämä valtuus ottaa lyhytaikaista lainaa hyvinvointialuetodistusohjelmansa kautta enintään 80 miljoonan euron arvosta. Vuoden 2024 aikana hyvinvointialue nosti lainaa 10 miljoonan arvosta hyvinvointialuetodistusten avulla kaksi kertaa. Lainojen nostot tapahtuivat vuoden 2024 viimeisellä neljänneksellä ja ne maksettiin takaisin vuoden 2025 tammikuussa. Vuonna 2025 hyvinvointialue on ottanut 23.5.2025 hyvinvointialuetodistusohjelman kautta 10 miljoonan euron lainan, joka maksetaan takaisin 19.6.2025 mennessä.

Valmisteluryhmän mukaan kassavirtaennusteen perusteella valtion yleiskatteisen rahoituksen, toimintatulojen ja mainittujen lyhytaikaisen lainan muotojen ennakoidaan riittävän vuoden 2025 käyttötalouden menojen kattamiseen.

Kokonaisarvio vuoden 2025 lisärahoitustarpeesta

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen talous on ollut selvästi alijäämäinen tilikausina 2023 ja 2024 ja alueelle on kertynyt alijäämää noin 106 miljoonaa euroa. Myös vuoden 2025 talousarvio on toukokuussa päätetyn muutostalousarvion jälkeen noin 13 miljoonaa euroa alijäämäinen. Talouden alijäämäisyys ei kuitenkaan vielä sellaisenaan osoita alueella olevan lisärahoituksen tarvetta, vaan lisärahoituksen edellytyksenä tulee tarkastella myös toimenpiteitä, joita alue itse voi tehdä rahoituksen tason riittävyden turvaamiseksi.

Valmisteluryhmä on todennut, että alueen palvelut eivät ole vaarantuneet. Aluetta koskevien talous- ja toimintatietojen sekä kokouksissa saatujen selvitysten perusteella alueen palvelurakenne on raskas, palveluverkko on laaja, palveluita on tarjottu osin yli lakisääteisen tason sekä palveluiden järjestämiseen käytettäviä tiloja on liikaa suhteessa tarpeeseen. Alueen asukaskohtaiset nettokustannukset ylittävät monin paikoin huomattavasti maan keskimääräisen tason, eikä tilanne ole perusteltavissa pelkästään korkeammalla palvelutarpeella. Alue on valvontaviranomaisten seurannassa kiireettömän erikoissairaanhoidon hoitoon pääsyn enimmäisaikojen (erityisesti käsikirurgian ja ortopedian osalta) sekä opiskeluhuollon psykologipalvelujen osalta. Näissä on kyse vaikeasta henkilöstön saatavuudesta, joka koskee muitakin hyvinvointialueita.

Valmisteluryhmä on todennut, että alueella ei ole kyetty tekemään tarvittavia päätöksiä toiminnan sopeuttamiseksi, eivätkä edes UTV-ohjelmien mukaiset toimet ole toteutuneet täysimääräisesti.

Valmisteluryhmän kokouksissa palvelukokonaisuuksien käsittelyssä on tuotu esiin useita toimia, jotka toisivat säästöä ja lisäisivät kustannustehokkuutta. Valmisteluryhmän muistion mukaan voidaan arvioida, että alueen palvelujärjestelmää on ollut mahdollista sopeuttaa tavalla, joka olisi sekä turvannut riittävät palvelut että mahdollistanut tasapainoisen talouden tilikaudelle 2025. Edellä mainituin perustein valmistelutyöryhmässä ministeriöiden edustajat katsoivat, että edellytykset lisärahoituksen myöntämiselle eivät täyty.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen edustajien eriyvän näkemyksen mukaan talouden sopeuttaminen tasapainoon perusoikeuksia vaarantamatta ei ole ollut mahdollista, koska vuoden 2025 rahoitus ei vastaa alueen palvelutarvetta puuttuvien diagnoositietojen vuoksi. Alueen edustajien mukaan, vaikka alueen palvelujärjestelmä toimii yleisellä tasolla hyvin, kaikkien palveluiden osalta ei täytetä lakisääteisiä vaatimuksia, kuten erikoissairaanhoidon kiireettömän hoidon hoitotakuun ja koulupsykologipalveluiden toteutumisessa.

Valmisteluryhmä on todennut, että syksyn 2024 hyvinvointialueneuvotteluissa Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle annettiin suositus, että alueen on varmistettava poliittinen päätöksentekokyky, joka tukee muutosohjelman ripeää toimeenpanoa talouden tasapainottamiseksi ja palveluiden uudistamiseksi. Lisäksi alueen väestöennusteet ja aluerakenteen muutokset huomioiden alueen palveluverkkoa olisi kevennettävä vastaamaan palvelutarpeiden mukaista saatavuutta ja kustannusvaikuttavuutta.

Jos hyvinvointialue ei saa katettua alijäämää hyvinvointialueesta annetun laissa (115 §) säädetyssä määräjässä, valtiovarainministeriö voi laissa säädettyjen edellytysten täytyessä käynnistää arviointimenettelyn. Arviointimenettelyssä laaditaan yhdessä ministeriöiden ja hyvinvointialueen edustajien kanssa sopeuttamisohjelma alueen talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämisen edellytysten turvaamiseksi tarvittavista toimista. Alueen on päätettävä sopeuttamistoimista ohjelman mukaisesti. Sopeuttamisohjelma voi ulottua alijäämän kattamiskautta pidemmälle ajalle.

3. Valtioneuvoston arviointi lisärahoituksen edellytyksistä

Valtioneuvosto toteaa, että saatavissa olevien tietojen perusteella asukkaiden perusoikeudet tai lakisääteiset palvelut eivät ole Etelä-Pohjanmaan

hyvinvointialueella vaarantuneet riittämättömstä rahoituksen tasosta johtuen. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelut toteutuvat alueella yleisesti varsin hyvin. Alue on valvontaviranomaisten seurannassa kiireettömän erikoissairaanhoidon hoitoon pääsyn enimmäisaikojen osalta (erityisesti käsikirurgian ja ortopedian erikoisaloilla on haasteita) sekä opiskeluhuollon psykologipalvelujen osalta. Näissä on kyse vaikeasta henkilöstön saatavuudesta, joka koskee muitakin hyvinvointialueita. Alueella ei ole aluehallintoviraston korjausmääräyksiä koskien pelastustoimen palveluita.

Alueen talousarvio vuonna 2025 on päätettyjen sopeuttamistoimenpiteiden jälkeen noin 13 miljoonaa euroa alijäämäinen. Talouden alijäämäisyys ei kuitenkaan itsessään kerro alueen oikeudesta saada lisärahoitusta, sillä lisärahoituksen edellytyksenä tulee tarkastella myös niitä toimenpiteitä, joita alue itse voi tehdä rahoituksen tason riittävyyden turvaamiseksi. Edellä mainituissa valmisteluryhmän johtopäätöksissä tuodaan esille, että alueella on ollut useita käytettävissä olevia toimia, joilla alueen palvelujärjestelmää on mahdollista sopeuttaa tavalla, joka sekä turvaa riittävät palvelut että mahdollistaa tasapainoisen talouden tilikaudelle 2025. Alueella ei myöskään ole todettu akuuttia kassakriisiä, vaan alue pystyy turvaamaan palvelujen rahoittamisen mm. lyhytaikaisen lainan turvin.

Koska valtioneuvoston mukaan on arvioitavissa, että hakemuksessa ja valmisteluryhmässä esille tuodut ongelmat eivät johdu siitä, että hyvinvointialueen rahoituksen taso lähtökohtaisesti olisi liian alhainen, vaan hyvinvointialue pystyisi omilla päätöksillään turvaamaan palvelujen järjestämisen, hyvinvointialuetta ohjataan toteuttamaan toteutettavissa olevia kustannusten hallinnan kannalta välttämättömiä toimenpiteitä ja muita mahdollisia toimenpiteitä. Hyvinvointialueella on nimenomainen velvollisuus kohdentaa ensisijaisesti yleiskatteellista rahoitusta lakisääteisten palvelujen turvaamiseen. Osin hyvinvointialueella ilmenevät, esimerkiksi henkilöstön saatavuuteen liittyvät, ongelmat koskevat useita hyvinvointialueita ja ovat luonteeltaan sellaisia, jotka eivät ole lisärahoituksella ratkaistavissa.

Muutoksenhaku

Rahoituslain 30 §:n mukaan, jos hyvinvointialue on tyytymätön päätökseen hyvinvointialueen lisärahoituksen myöntämisestä, hyvinvointialueella on oikeus kolmen kuukauden kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan tehdä päätöksen tehneelle viranomaiselle oikaisuvaatimus. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen

Hallitusneuvos Eeva Mäenpää